

Sygn. akt I PK 80/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 listopada 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bogusław Cudowski

SSA Anna Szczepaniak - Cicha

w sprawie z powództwa Biura Techniczno-Handlowego S. Spółki z o.o. w K. w likwidacji

przeciwko W. G.

o odszkodowanie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 listopada 2014 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 12 grudnia 2013 r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

W. G. był od dnia 1 stycznia 2007 r. pracownikiem zatrudnionym na stanowisku prezesa zarządu Biura Techniczno-Handlowego S., Spółki z

ograniczoną odpowiedzialnością. W dniu 2 maja 2011 r., po rezygnacji z funkcji, złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę za wypowiedzeniem. W okresie wypowiedzenia, w dniu 4 lipca 2011 r., rozwiązał umowę w trybie natychmiastowym, zarzucając pracodawcy ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków wobec niego, jako pracownika, przez niewypłacenie nagrody rocznej za 2010 r.

Pracodawca – S. wniósł przeciwko W. G. powództwo o odszkodowanie, podnosząc, że rozwiązanie przez niego umowy o pracę było nieuzasadnione.

Wyrokiem z dnia 7 maja 2013 r. Sąd Rejonowy w K. powództwo oddalił. Ustalił, że strony w umowie o pracę przewidziały dla pozwanego, jako prezesa zarządu, wynagrodzenie składające się z ryczałtowo wyliczonego wynagrodzenia miesięcznego oraz premii kwartalnej i rocznej, stanowiącej równowartość 5% zysku netto osiągniętego przez spółkę w danym roku obrotowym, wypłacaną w terminie 30 dni od zatwierdzenia zysku netto. Zatwierdzenie przez zgromadzenie wspólników sprawozdania zarządu z działalności spółki w 2010 r. oraz sprawozdania finansowego za rok obrotowy 2010 r. nastąpiło w dniu 16 maja 2011 r., więc czas wypłaty premii rocznej minął w dniu 15 czerwca 2011 r. Powód nie podjął wypłaty premii w reakcji na wiadomość o pełnieniu przez pozwanego funkcji prezesa zarządu i posiadaniu udziałów w W., spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, której działalność uznał za konkurencyjną. Jednocześnie zastrzegł domaganie się od pozwanego odszkodowania.

Premia roczna za 2010 r. w kwocie 73.445,89 zł z ustawowymi odsetkami została zasądzona prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w K. z dnia 13 listopada 2012 r. na rzecz W. G. od będącej stroną powodową w niniejszej sprawie Biura Techniczno - Handlowego S. Uwzględniając treść tego wyroku, Sąd Rejonowy stwierdził w niniejszej sprawie, że strona powodowa nie wykazała, iżby rozwiązanie przez pozwanego umowy o pracę było nieuzasadnione, natomiast miało podstawę w zachowaniu strony powodowej, która – w pełni świadoma ciężącego na niej obowiązku wypłacenia pozwanemu premii rocznej za 2010 r. – przez jej niewypłacenie dopuściła się ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracodawcy. Powódka – jak oświadczyła – wypłaciłaby premię, gdyby nie dowiedziała się o działalności konkurencyjnej pozwanego, bez względu na to,

że jej roszczenia odszkodowawcze z tytułu naruszenia zakazu konkurencji są przedmiotem odrębnego postępowania, toczącego się poza łączącym strony stosunkiem pracy i nie mają wpływu na relacje pomiędzy stronami wynikające z umowy o pracę.

Wyrokiem z dnia 12 grudnia 2013 r. Sąd Okręgowy uwzględnił apelację, w której powodowa spółka zarzuciła błędne uznanie, że premia roczna stanowiła składnik wynagrodzenia pozwanego w rozumieniu art. 84 i nast. k.p., oraz niewłaściwe zastosowanie art. 55 § 1¹ k.p. przy stwierdzeniu, iż jej zachowanie wypełniło przesłanki określone w tym przepisie, twierdząc, że wstrzymanie się z wypłatą ruchomego składnika wynagrodzenia było uzasadnione naruszeniem przez pozwanego zakazu konkurencji i doprowadzeniem powódki do straty majątkowej wielkich rozmiarów. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok i zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 52.621,26 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 28 marca 2012 r. Odmiennie niż Sąd pierwszej instancji ocenił, że rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia przez pozwanego pracownika było nieuzasadnione, argumentując, że zachowaniu strony powodowej nie można było przypisać znamion ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracodawcy. Za prawidłowe uznał ustalenie, że premia roczna była składnikiem wynagrodzenia pozwanego i korzystała z ochrony przewidzianej w art. 84 k.p. oraz że strona powodowa miała obowiązek jej wypłacenia przed dniem 15 czerwca 2011 r., lecz „z drugiej strony” odwołał się do oceny strony powodowej, iż pełnienie przez pozwanego funkcji prezesa zarządu spółki W. naruszało zakaz konkurencji określony w art. 211 k.s.h. oraz wskazał na tok sprawy o zapłatę przez pozwanego kwoty 2.334.259,11 zł na podstawie pozwu spółki S. z dnia 7 listopada 2011 r. Następnie stwierdził, że premia roczna nie stanowiła istotnej części wynagrodzenia miesięcznego pozwanego ani nie wykazał on, by wstrzymanie jej wypłaty zagrażało jego istotnym interesom lub spowodowało uszczerbek w tej sferze. Stwierdził, że miesięczne wynagrodzenie pozwanego, liczone jak za urlop, ustalone zostało na kwotę 17.540,42 zł.

Po tych ustaleniach Sąd drugiej instancji wskazał wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2010 r., II PK 106/10, w którym miał być wyrażony pogląd, iż ciężkie naruszenie podstawowych obowiązków w rozumieniu art. 55 § 1¹ k.p.

oznacza naruszenie przez pracodawcę z winy umyślnej lub wskutek rażącego niedbalstwa obowiązków wobec pracownika, stwarzające realne zagrożenie istotnych interesów lub powodujące uszczerbek w tej sferze. Zacytował także fragment komentarza do Kodeksu pracy (K. Jaśkowski, E. Maniewska, Warszawa 2012, t. I, s. 250), że w przypadku niewypłacenia niewielkiej części wynagrodzenia trudno mówić o ciężkości naruszenia obowiązków przez pracodawcę. Ostatecznie stwierdził, że „w orzeczeniu z dnia 8 lipca 2009 r. Sąd Najwyższy dla oceny ciężkości przewinień pracodawcy, zwraca uwagę na powtarzalność i uporczywość zachowania pracodawcy, co nie zachodzi w niniejszej sprawie”, a „mając na uwadze powyższe okoliczności” uznał, że zachowaniu strony powodowej nie można przypisać znamion ciężkiego naruszenia obowiązków pracowniczych w znaczeniu obiektywnym, które uzasadniałoby rozwiązanie umowy o pracę na podstawie art. 55 k.p.

Skarga kasacyjna W. G., obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w całości, z wnioskiem o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji powoda albo uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, została oparta na podstawie naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy – art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. ze względu na sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego wyroku w sposób pobieżny, bez zamieszczenia wszystkich koniecznych elementów, w tym wskazania podstawy faktycznej wyroku. Skarżący zarzucił, że Sąd drugiej instancji nie ustalił faktów, które uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, ani nie przeprowadził analizy i nie wyjaśnił podstawy prawnej wyroku. W szczególności nie rozpoznał podnoszonych w apelacji zarzutów dotyczących naruszenia art. 8 i 55 § 1¹ k.p., błędu w ustaleniach faktycznych dotyczących ustalenia uszczerbku majątkowego pozwanego, jak też art. 233 § 1 oraz art. 328 § 2 k.p.c., przy jednoczesnym braku wskazania, w jakim zakresie Sąd drugiej instancji zaakceptował ustalenia Sądu pierwszej instancji.

Na wypadek, gdyby mimo tych braków uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd Najwyższy uznał jego kontrolę za możliwą, zarzucił naruszenie art. 55 § 1¹ k.p. przez przyjęcie, że do uznania ciężkości naruszenia przez pracodawcę jego podstawowych obowiązków niezbędne jest wystąpienie uszczerbku majątkowego

oraz że niewypłacenie premii rocznej nie stanowi naruszenia interesu pracownika, mimo że jest wykroczeniem z art. 282 k.p.; art. 55 § 1¹ k.p. w związku z art. 8 k.p. przez uwzględnienie przy wykładni art. 55 § 1¹ k.p. zasad współżycia społecznego i pozbawienie pozwanego ochrony jego prawa ze względu na wzajemne roszczenia powódki; art. 232 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. przez przyjęcie, że pozwany zobowiązany był do wykazania, iż wstrzymanie premii rocznej zagrażało jego istotnym interesom lub spowodowało uszczerbek w tej sferze; art. 382 k.p.c. w związku z art. 328 § 1 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c. przez pominięcie zebranych przez sąd pierwszej instancji dowodów, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy i niewskazanie dowodów, na których Sąd drugiej instancji oparł się uwzględniając apelację, a którym odmówił wiarygodności, oraz niezastosowanie art. 378 § 1 k.p.c. i nierozpoznanie apelacji w jej granicach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W uzasadnieniu wyroku sądu rozpoznającego apelację należy wskazać podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, tj. – jak stanowi art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. – fakty, które sąd uznał za udowodnione, dowody, na których się oparł, i przyczyny, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. Uzasadnienie wyroku pozwala na stwierdzenie, czy sąd drugiej instancji wypełnił swe obowiązki w zakresie postępowania apelacyjnego; chodzi przede wszystkim o dokonanie – niezależnie od treści zarzutów apelacji – ponownych, własnych ustaleń, a następnie poddanie ich własnej ocenie pod kątem prawa materialnego (por. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasady prawne – z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999 nr 7-8, poz. 124 i z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008 nr 6, poz. 155, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1997 r., II CKN 125/97, OSNC 1997 nr 11, poz. 172, z dnia 13 kwietnia 2000 r., III CKN 812/98, OSNC 2000 nr 10, poz. 193, z dnia 16 listopada 2000 r., I CKN 239/99, niepubl., z dnia 27 stycznia 2004 r., I PK 219/03, OSNP 2004 nr 23, poz. 404, z dnia 25 sierpnia 2004 r., I PK 22/03, OSNP 2005 nr 6, poz. 80 i z dnia 21 października 2005 r., I PK 77/05, OSNP 2006 nr 19-

20, poz. 293, oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1998 r., II CKN 704/97, OSNC 1998 nr 12, poz. 214 i z dnia 4 października 2002 r., III CZP 62/02, OSNC 2004 nr 1, poz. 7). Wykorzystanie dorobku sądu pierwszej instancji i uznanie jego ustaleń za własne nie zmienia tego, że podłożem wyroku sądu apelacyjnego są ustalenia faktyczne dokonane przez ten sąd (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1935 r., C.III. 680/34, Zb.Urz. 1936, poz. 379, z dnia 1 sierpnia 1936 r., C.III. 344/35, RPEiS 1936, nr 4, s. 839, z dnia 25 listopada 1937 r., C.II. 1334/37, Zb.Urz. 1938, poz. 375, z dnia 14 lutego 1938 r., C.II. 2172/37, PS 1938, poz. 364 i 380 i z dnia 9 kwietnia 1938 r., C.II. 2613/37, PS 1938 nr 9, poz. 595 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1998 r., II CKN 923/97, OSNC 1999 nr 3, poz. 60).

W tym kontekście trafna jest teza skarżącego, że Sąd Okręgowy sporządził uzasadnienie wyroku pobieżnie i ogólnikowo, poprzestając na przedstawieniu ustaleń dokonanych przez Sąd pierwszej instancji w częściowym tylko zakresie dotyczącym charakteru prawnego premii rocznej, jej należności i obowiązku wypłacenia pozwanemu. W pozostałym zakresie brak jakichkolwiek ustaleń, własnych lub przyjętych za własne ustaleń Sądu pierwszej instancji.

Niezależnie od tego nawet te fragmentaryczne ustalenia nie zostały przez Sąd drugiej instancji poddane samodzielnej ocenie jurydycznej, skonfrontowanej z zaskarżonym orzeczeniem oraz jego motywami. W uzasadnieniu Sądu drugiej instancji pozostała zawieszona w próżni teza o niepodzieleniu oceny prawnej i stanowiska Sądu pierwszej instancji, co do tego, że rozwiązanie umowy o pracę przez pozwanego było uzasadnione, oraz że strona powodowa naruszyła swój podstawowy obowiązek wobec pracownika. Nie można uznać za argumentację na jej rzecz luźnych cytatów judykatury i doktryny nieprzystających do częściowych ustaleń stanu faktycznego. Nie można zresztą stwierdzić, czy Sąd Okręgowy wyraził wypowiedziany w uzasadnieniu wyroku pogląd, że ocena naruszenia przez pracodawcę podstawowych obowiązków wobec pracownika musi być zindywidualizowana i uwzględniać wszystkie okoliczności sprawy, przy czym na pewno pogląd ten nie znajduje oparcia we wskazanym przez Sąd Okręgowy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 listopada 2010 r., II PK 106/10 (OSNP 2012 nr 3-4, poz. 30). Sąd Okręgowy nie wyjaśnił także, jakie znaczenie miało to, że w

przypadku niewypłacenia niewielkiej części wynagrodzenia trudno mówić o ciężkości naruszenia obowiązków przez pracodawcę, i ostatecznie, że „w orzeczeniu z dnia 8 lipca 2009 r. Sąd Najwyższy dla oceny ciężkości przewinień pracodawcy, zwraca uwagę na powtarzalność i uporczywość zachowania pracodawcy”. Nawiasem, bez podania sygnatury trudno – tak jak w poprzednim wypadku – stwierdzić, czy rzeczywiście przytoczony cytat odpowiada pogładowi Sądu Najwyższego.

W rezultacie, wbrew dyrektywie wynikającej z art. 328 § 2 k.p.c., Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił podstawy prawnej wydanego orzeczenia. Jego uzasadnienie jest pozbawione analizy prawnej i wykładni przepisów mających zastosowanie w przedmiotowej sprawie, tj. art. 55 § 1¹ i 8 k.p., których naruszenie zarzucono w apelacji. Uzasadnia to postawiony przez skarżącego zarzut uchybienia wynikającemu z art. 378 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. obowiązkowi rozpoznania sprawy w granicach apelacji.

Przyjmuje się, że rozpoznanie sprawy w granicach apelacji oznacza zarówno bezwzględny zakaz wykraczania przez sąd drugiej instancji poza te granice, ale też nakaz wzięcia pod uwagę i rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. Mimo niewiążącego charakteru zarzutów apelacyjnych Sąd drugiej instancji ma obowiązek rozważenia i omówienia w uzasadnieniu wyroku wszystkich, które zostały przez skarżącego postawione (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 sierpnia 2003 r., III CKN 392/01, OSNC 2004 nr 10, poz. 161). Sąd Okręgowy tymczasem, mimo wymienienia, a więc i dostrzeżenia apelacyjnych zarzutów naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwą subsumcję art. 84 w związku z art. 8 oraz art. 55 § 1¹ k.p. we wstępnej, „historycznej” części uzasadnienia, nie rozpoznał ich w żadnym aspekcie, stwierdzając, że „zachowaniu strony powodowej nie można przypisać znamion ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych w znaczeniu obiektywnym, które uzasadniałoby rozwiązanie umowy o pracę w trybie art. 55 § 1¹ k.p.”

W tej sytuacji jest oczywiste, że Sąd drugiej instancji dopuścił się obrazy przepisów postępowania ujętych w podstawie skargi kasacyjnej.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).